

Nr 78.

Ankom till riksdagens kansli den 11 maj 1915 kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av viss del utav de till nyanskaffning av krigsfartygsmateriel under åren 1915—1919 avsedda medel.

(1:a avd.)

I en den 10 april 1915 till riksdagen avlåten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition (nr 130) har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över sjöförsvärsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att för sin del bestämma,

att av de medel å tillhopa 45,232,000 kronor, som 1914 års senare riksdag beviljat till nyanskaffning av krigsfartygsmateriel under åren 1915—1919 eller vilkas disponerande för sådant ändamål samma riksdag medgivit, den del, som beräknats icke åtgå till beslutade två pansarbåtar och fyra jagare ävensom undervattensbåtar, eller ett belopp av inemot 4,000,000 kronor, skall användas till ytterligare byggande av undervattensbåtar.

Departementschefen har i detta ärende till återopade statsrådsprotokollet anført följande:

»Enligt vad riksdagen i skrivelse nr 1 den 14 september 1914 anmält, har riksdagen, i anledning av särskilda utav Kungl. Maj:t avlåtna propositioner angående sjöförsvärets ordnande m. m. ävensom i ämnet väckta motioner, beslutat, bland annat, att för nyanskaffning under perioden 1915—1919 av krigsfartygsmateriel bevilja vissa anslag ävensom medgiva anlitaudet av vissa belopp i övrigt. De till Kungl. Maj:ts förfogande sålunda ställda medlen uppgå till sammanlagt 45,232,000 kronor. Denna summa skall enligt riksdagens beslut användas:

dels till byggande av två pansarbåtar och fyra jagare,

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 6 saml. 49 häft. (Nr 78.)

dels till byggande av undervattensbåtar för en sammanlagd beräknad kostnad av 9,750,000 kronor och

dels för påbörjande eller byggande av ytterligare krigsfartygsmateriel av slag, varom framdeles må av Konung och riksdag bestämmas.

Då anskaffningskostnaden för två pansarbåtar och fyra jagare jämte den angivna kostnaden, 9,750,000 kronor, för undervattensbåtar av riksdagen beräknats till sammanlagt 41,414,000 kronor, skulle det under perioden uppkommande överskott, om vars användande sålunda framdeles skulle bestämmas, uppgå till inemot 4,000,000 kronor.

Enär det syntts mig vara av synnerlig vikt, att ett förslag så skyndsamt som möjligt bleve utarbetat rörande användandet av öförmälda överskott i syfte att kustflottan må kunna så snart sig göra låter tillföras ytterligare ökning i krigsfartygsmateriel, anmodade jag genom ämbetsskrivelse den 15 nästlidna mars marinförvaltningen, chefen för marinstaben och inspektören av flottans övningar till sjöss att gemenamt inkomma med yttrande och förslag rörande det slag av stridsfartyg, för vars påbörjande eller byggande under perioden 1915—1919 berörda överskott borde användas, ävensom beträffande den typ, som därvid borde tillämpas; och hava myndigheterna i skrivelse den 24 i samma månad med anledning härav anfört följande.

För att ernå syftemålet att snarast möjligt åt kustflottan bereda ytterligare ökning i krigsfartygsmateriel, hade myndigheterna undersökt, huruvida detta mål kunde vinnas genom inköp från utlandet av färdig krigsfartygsmateriel eller genom byggande av fartyg utom eller inom landet.

Under nu rådande förhållanden och i betraktande av att de utländska skeppsvarven även under den närmaste framtiden med all säkerhet komme att bliva strängt upptagna för egna länders mariner, vore det icke tillrådligt att räkna på utlandet för tillgodoseende av det här åsyftade behovet.

Det vore tydligt, att om den avsedda förstärkningen skulle så snart sig göra låte tillföras kustflottan, borde den krigsfartygsmateriel, som för överskottet skulle anskaffas, kunna färdigställas inom ifrågasvarande kostnadsram, och kunde det på grund härav ej ifrågasättas att använda överskottsmedlen till påbörjande av en pansarbåt. Då för närvarande ingen anledning syntes föreligga att vid nyanskaffning under den närmaste tiden frångå vare sig de fartygsslag eller fartygstyper, som upptagits i nybyggnadsplanen för åren 1915—1919, borde sålunda förstärkningen omfatta jagare eller undervattensbåtar av samma typer, som för övriga beviljade medel komme till utförande.

Det vore under nu rådande osäkra förhållanden å arbetsmarknaden icke möjligt att angiva, huruvida överskottet komme att uppgå till den beräknade summan av inemot 4,000,000 kronor, allra helst som anbud ännu icke infordrats å alla de fartyg, som tillhörde nybyggnadsplanen.

Under förutsättning emellertid att den beräknade överskottssumman stode till förfogande, skulle för densamma kunna byggas alternativt I) enbart jagare, II) enbart undervattensbåtar eller III) fartyg av båda slagen. Med tillämpande av de grunder för beräkning av anskaffningskostnaden, som angivits i Kungl. Maj:ts förenämnda proposition angående sjöförsvarets ordnande, skulle alternativen I och III lämna överskott på respektive 736,000 kronor och 327,000 kronor, under det att vid byggandet av enbart undervattensbåtar enligt alternativ II skulle uppstå en brist av 82,000 kronor. Myndigheterna ansåge sig emellertid icke böra tillstyrka byggandet av enbart jagare enligt alternativ I, vilken anskaffning för övrigt förutsatte den största ökningen av stampersonal. Under de i alternativ II och III givna förutsättningar vore, med hänsyn till kustflottans taktiska indelning, det förra alternativet att föredraga framför det senare, och ställde sig alternativ II dessutom med avseende å de årliga kostnaderna för personal m. m. billigare än alternativ III. En sammanställning av den beräknade ökningen i de årliga kostnaderna å anslagen till avlöning för flottans kårer och stater, till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna, till naturaunderhåll åt personal vid flottan, till sjöbeväringens avlöning och beklädnad m. m. samt till flottans nybyggnad och underhåll utvisade nämligen, att denna ökning utgjorde:

för alternativ II (enbart undervattensbåtar).....	129,316 kronor och
» » III (fartyg av båda slagen)	164,859 »
(eller oberäknat de värnpliktiga 154,283 kronor).	

Den för de olika alternativen eventuellt erforderliga ökningen å anslaget till flottans krigsberedskap och övningar kunde för alternativ II beräknas till omkring 50,000 kronor och för alternativ III till omkring 81,000 kronor, men då dessa kostnader bleve beroende på resultatet av den revidering av normalplanen för flottans övningar, vilken betingades av riksdagens beslut år 1914 och varmed arbete för närvarande påginge inom marininstaben, behövde i detta sammanhang hänsyn icke tagas till nämnda siffror, vilka dock i och för sig jämväl ställde sig gynnsammare för alternativ II än för alternativ III.

Möjligheten att under den närmast kommande tiden inom landet utföra nybyggnader av undervattensbåtar och jagare torde ställa sig ungefärligen lika, vare sig alternativ II eller alternativ III komme till utförande.

Av vad sålunda anförts framginge, att det beräknade överskottet icke kunde täcka de beräknade kostnaderna för anskaffning av undervattensbåtar enligt alternativ II. Myndigheterna ansåge sig likväl kunna ifrågasätta, att bristen betäcktes genom ett extra anslag. Skulle emellertid dylik eller annan utväg för bristens täckande icke anses böra anlitas, ansåge myndigheterna, att anskaffning enligt alternativ III borde verkställas.

Då emellertid, på sätt av det förut sagda framginge, alternativ II enligt myndigheternas uppfattning vore att förorda framför alternativ III, ville myndigheterna, därest framställning i ämnet komme att avlåtas till nu pågående riksdag, föreslå, att, samtidigt som det bringades till riksdagens kännedom, att det av riksdagen beräknade överskottet av inemot 4,000,000 kronor icke komme att täcka de beräknade kostnaderna för här ifrågavarande anskaffning, så mycket mindre som material- och arbetspriser för närvarande vore i ständigt stigande, hemställan måtte till riksdagen göras därom, att det överskott av inemot 4,000,000 kronor, som av 1914 års senare riksdag beräknats uppstå å beviljade medel för fartygsbyggnad och som bestämts skola användas för påbörjande eller byggande av ytterligare krigsfartygsmateriel av slag, varom framdeles skulle av Konung och riksdag bestämmas, måtte få användas till byggande av undervattensbåtar.

Enligt vad riksdagen i sin förutnämnda skrivelse uttalat, skulle frågan om bestämmandet av det slag av krigsfartygsmateriel, för vars påbörjande eller byggande under perioden 1915—1919 det beräknade överskottet av inemot 4,000,000 kronor skulle användas, lämnas öppen i avvaktan på de erfarenhetsrön, som det pågående sjökriget kunde lämna. Emellertid är det uppenbarligen önskvärt, att flottans nybyggnadsplan i förevarande avseende kompletteras så snart sig göra låter. Då nu de hörda myndigheterna enhälligt förklarar sig anse, att, med hänsyn till angelägenheten att snarast möjligt tillföra kustflottan förstärkning i krigsfartygsmateriel, överskottsmedlen böra användas till anskaffning av ytterligare undervattensbåtar, synes mig ett avgörande i denna riktning ej böra uppskjutas. Den erfarenhet, kriget hittills lämnat, har ju också starkt framhävt betydelsen av ett utvecklat undervattensbåtsvapen. Därest beslut nu fattas om fortsatt byggande av undervattensbåtar, anser jag mig kunna hysa grundad förhoppning därom, att detta bygge kan igångsättas redan under närmaste året.

Visserligen skulle, på sätt av myndigheterna erinrats, med tillämpande av de kostnadsberäkningar, som i förevarande avseende legat

till grund för förutnämnda proposition angående sjöförsvarets ordnande, en brist av 82,000 kronor komma att uppstå vid antagande av det utav mig sålunda förordade förslaget, då kostnaderna för den ifrågasatta anskaffningen av undervattensbåtar med nämnda belopp beräknats överstiga omförmälda överskott. Givet är ock, att detta belopp icke får tagas såsom en exakt siffra, utan att beloppet med hänsyn till de allmänna ekonomiska förhållandena till äventyrs kan komma att i någon mån ökas. Ifrågavarande brist uppväges dock därav, att de årliga kostnaderna för personal m. m., enligt vad som framgår av myndigheternas utredning, komma att bli mindre vid byggande av enbart undervattensbåtar än vid byggande av undervattensbåtar och jagare. Det torde i detta sammanhang också böra omnämnas, att senast fullbordat undervattensbåtbygge visat sig stanna inom ramen av de beräknade kostnaderna.

Beträffande sättet för anskaffande av det belopp, varmed, under förutsättning av bifall till det av mig förordade förslaget, kostnaderna för undervattensbåtarnas byggande kan komma att överstiga det beräknade överskottet, lärer något beslut icke böra fattas, innan beloppet, vilket i förhållande till anskaffningskostnaden i dess helhet är mindre betydande, blir till siffran bestämt.»

1914 års senare riksdag beslöt beträffande flottan, bland annat, att för nyanskaffning under åren 1915—1919 av krigsfartygsmateriel *dels* bevilja ett anslag av 32,000,000 kronor och därav på extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 6,400,000 kronor, *dels* medgiva, att Kungl. Maj:t finge disponera de av 1911 års riksdag för nyanskaffning av krigsfartygsmateriel beviljade, ännu icke använda medel, 3,880,000 kronor, ävensom av 1912 och 1913 års riksdagar till krigsfartygsmateriel avsatta medel, tillhoppa 3,550,000 kronor, eller således sammanlagt 7,430,000 kronor, *dels* likaledes medgiva, att Kungl. Maj:t finge mottaga den av svenska pansarbåtsföreningen erbjudna gåvan, såvitt anginge två pansarbåtar, eller till ett belopp av 2,500,000 kronor, *dels ock* under viss närmare angiven förutsättning bevilja ett ytterligare anslag av 3,302,000 kronor, att utgå av värnskattemedel, samt därav för år 1915 anvisa ett belopp av 100,000 kronor. Sammanlagt utgjorde de belopp, som riksdagen sålunda för åren 1915—1919 beviljat eller ställt till Kungl. Maj:ts förfogande, 45,232,000 kronor.

Vidare beslöt riksdagen, att här ovan upptagna belopp skulle användas *dels* till byggande av 2 pansarbåtar och 4 jagare, *dels* till byggande av undervattensbåtar för en sammanlagd beräknad kostnad av

*Utskottets
yttrande.*

9,750,000 kronor och *dels* för påbörjande eller byggande av ytterligare krigsfartygsmateriel av slag, varom framdeles skulle av Konung och riksdag bestämmas.

Kungl. Maj:t har nu föreslagit riksdagen att för sin del bestämma, att den del av ifrågavarande medel, å tillhoppa 45,232,000 kronor, som beräknats icke åtgå till beslutade två pansarbåtar och fyra jagare ävensom undervattensbåtar, eller ett belopp av inemot 4,000,000 kronor skall användas till ytterligare byggande av undervattensbåtar, och har såsom skäl för förslaget anförts, *dels* att det pågående kriget starkt framhävt betydelsen av ett utvecklat undervattensbåtvapen, *dels* att det är önskvärt, att flottans nybyggnadsplan kompletteras, så snart sig göra låter, *dels* ock att om fortsatt byggande av undervattensbåtar beslutats grundad förhoppning förefinnes, att detta bygge kan igångsättas redan under närmaste året.

Utskottet, som tagit del av de till detta ärende hörande handlingar, har i princip intet att erinra mot att ytterligare belopp av de för åren 1915—1919 beviljade medel användas för undervattensbåtförsvaret, men då det icke synes uteslutet, att ytterligare erfarenhet inom detta område kan av det nu pågående kriget erhållas, och då enligt utskottets mening det därjämte är angeläget att undvika, att genom riksdagens beslut i förevarande fråga den beräknade totalkostnaden för nyanskaffning av krigsfartygsmateriel under åren 1915—1919 om 45,232,000 kronor kommer att överskridas, anser sig utskottet böra på så sätt nu tillstyrka Kungl. Maj:ts framställning, att av ifrågavarande medel ett belopp av 1,950,000 kronor måtte användas för byggande av undervattensbåtmateriel. Beträffande användningen av återstoden torde riksdagen böra sättas i tillfälle att längre fram under byggnadsperioden fatta beslut.

På grund härav får utskottet hemställa,

att riksdagen må för sin del bestämma, att av de av 1914 års senare riksdag för nyanskaffning av krigsfartygsmateriel under åren 1915—1919 beviljade eller till Kungl. Maj:ts disposition ställda medel om tillhoppa 45,232,000 kronor skall, utöver vad som avsetts för byggande av undervattensbåtmateriel enligt 1914 års senare riksdags beslut, för samma ändamål användas ytterligare ett belopp av 1,950,000 kronor.

Stockholm den 11 maj 1915.

På statsutskottets vägnar:

CARL SWARTZ.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *C. J. G. Swartz, S. H. Kvarnzelius, O. Jonsson, O. M. Strömberg, H. F. Lamm, H. H. K. Ericson, A. C. Lindblad, G. M. H. Ekelund, J. Nilsson, A. Pers, I. E. G. Svensson* och *F. Berglund*, samt

från andra kammaren: herrar *A. Ekman, F. W. Thorsson, H. Andersson* i Skivarps, *K. V. Rydén* i Malmö, *C. Persson* i Stallerhult, *G. Odqvist, E. A. Nilson* i Örebro, *A. Wiklund, J. Ström, K. O. Strid, J. A. Ingvarson* och *A. V. Sävström*.

Reservation

av herrar *C. J. G. Swartz, O. M. Strömberg, H. H. K. Ericson, G. M. H. Ekelund, J. Nilsson* och *I. E. G. Svensson*, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava följande lydelse:

»1914 års senare riksdag — — — 45,232,000 kronor.

Vidare beslöt riksdagen — — — bestämmas.

Kungl. Maj:t har nu — — — närmaste året.

Utskottet, som tagit del — — — av det nu pågående kriget erhållas, anser sig utskottet böra — — — fatta beslut.»